

59122

59122

ANTROPOLOGIA CRIMINALĂ

ȘI

RESPONSABILITATEA

DE

DR. MINOVICI

MEDIC LEGIST

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

29, CALEA VICTORIEI, 29

1896

*A mon Cher Maître Monsieur
Le Professeur Dr. Minovici
Respectueux. 59122*

ANTROPOLOGIA CRIMINALĂ

ȘI

RESPONSABILITATEA

DE

DR. MINOVICI

MEDIC LEGIST

59122

59122

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

29, CALEA VICTORIEI, 29

1896

ANTROPOLOGIA CRIMINALĂ

81

RESPONSABILITATEA

Genesa și natura crimei a fost tot-d'a-una obiectul meditațiunilor cega-tătorilor; dreptul de a pedepsi și scopul penalității, a fost tot-d'a-una în mod foarte viu discutat. Credința generală a antichității era, că fatali-tatea, destinul, ar conduce toate acțiunile omenesci. Mai târziu, dogma pre-destinării înlocui fatalitatea antică, în ortodoxia creștină. Pe urmă, ve-niră teoriile juridice ale liberului-arbitru și ale responsabilității, pe cari e întemeiată jurisprundența actuală. Școła pozitivistă a tăgăduit în mod desăvârșit liberul arbitru, întemeindu-se, mai cu sémă, pe datele statisti-cei, cari probéză că crima urmăze nisece legi generale, strict supuse fluc-tuațiunilor causeror sociale, climaterice și chiar cosmice, cu atâta regu-laritate ca și numărul căsătoriilor, al nascerilor și al deceselor.

S'a căutat să se facă ca criminalii să intre în medicina mintală, dar s'a recunoscut că acțiunea criminală nu este nici o dată, prin ea însăși, semnul a'ienării mintale și că, din contra, crima și nebunia se esclud una pe alta.

În sfârșit, școła modernă a Antropologiei criminale, se silește să caute caracterele specifice, organice, inerente criminalilor, cari singure ar putea să ne dea esplicarea genezei crimei și a naturii sale, — iar școła socia-listă vrea să probeze că mediul economic actual, cu alte cuvinte mizeria marelui număr, naște și perpetuiază crima.

Ceea ce pare până acum nediscutabil, ceea-ce mi se pare un adevăr netăgăduit, nu sunt părerile isolate ale vre uneia din aceste din urmă școli, ci este această formulă, care resumă teoriile ambelor școli moderne, anume: că *crima e un fapt biologic și social în același timp*; adică, crima, această acțiune a unei ființe vii în societate, trebuie, în caracterele sale distinctive, să se resimtă, în același timp, și de ființa care o comite și de societatea în care se comite.

Și, cu toate acestea, cât timp a pus acest adevăr elementar până să a-

jungă să se impue atențiunei generale, câte obstacole a trebuit să învingă, câte sisteme i-a împedicat calea !

Trebue să recunoștem însă, că printre aceste sisteme, nici unul nu s'a împotrivit mai mult de cât acela care revendică, ca indiscutabil, principiul liberului-arbitru. Acest sistem, îngrijat de sorta teoriilor sale, a pus, de jur împrejurul crimei, o barieră inviolabilă: crima trebuia să rămână un act spontan, emanațiunea unei voințe cu desăvârșire libere și supusă, prin acest fapt, urmărilor doctrinei responsabilităței absolute. Doctrina crimei absolut conscientă și suveran liberă, formăză piatra unghiulară a întregului edificiu penal și social.

În zadar științele au proclamat că totul se ține și se lăgă în natură și că omul, în manifestările sale sociale, nu pôte rămâne în afară de acest determinism științific ; în zadar patologia mintală, a arătat tranzițiunile ce lăgă, unele cu altele, diferitele grade ale aberațiunei mintale. Tôte aceste efortări au rămas sterile. Trebuia, pentru a atrage atențiunea, să se vorbească o altă limbă, să se dea alt-fel de argumente.

Ei bine, găsierea acestei noii limbi, descoperirea acestor noii argumente, este și va rămâne marele merit al școlii italiene și al energicului ei șef, Cesar Lombroso.

* * *

În adevăr, criminalul, dupe Lombroso și șola lui, *nasce* criminal. El nu devine criminal, ci nasce ast-fel. E un product al eredităței, e un om construit, în generalitatea cazurilor, dupe un tip special, atât fizic cât și moral. Ființă degradată, el presintă, în trăsurile feței sale, în proporțiile craniului și întregului său schelet, în aptitudinile sale fiziologice, în facultățile sale intelectuale, în sentimentele, în gusturile sale, nisce-semne, nisce stigmatе, carî 'l pun în afară de restul ômenilor și 'l desemnăză imediat atențiunei generale.

Lombroso părăsesce dar terenul psihiatriei, el începe se vorbească limba anatomistilor, să exhibeze craniuri, anomalii fizice controlabile și mensurabile.

El cr iază tipul criminal și 'i găsesce în atavism o interpretare al cărei caracter, pe cât de curios pe atât de atrăgător, isbesce imaginațiunea acelora pe carî alte concluziuni științifice, mai puțin sgomotôse, îi lasă indiferenți. Brusca apariție, în sânul societăței moderne, a acestui rejeon barbar, din adevăratele timpuri eroice ale umanității, seduce prin partea sa romantică și, grație acestei doctrine exagerate, se începu discuțiunea științifică a crimei, la care luă parte chiar spiritele cele mai închise teoriilor noii ale patologiei mintale. Și elanul fiind dat, el continuă și astă-đi: congrese de Antropologie criminală se țin, opere noii și din ce în ce mai de valoare apar în tôte țările.

* * *

Pentru această mare mișcare științifică, trebuie să fim recunoscători lui Lombroso, dar recunoștința nu trebuie să ne facă să credem, că doctrinele lui anatomice au absorbit toată criminologia.

Școala italiană, forțând aceste caractere anatomice, a creat un tip criminal în afară de fisiologie și sociologie.

Acosta a făcut puterea ei la început, ca un lucru cu desăvârșire nou, acosta însă constituie slăbiciunea ei acum, în urma discuțiilor și analizelor ce au urmat și s'au făcut de antropologii de pretutindeni.

De alt-fel, cauza antropologiei criminale nu este de loc legată de existența tipului criminal al lui Lombroso. Partea fundamentală a operei novatorului italian nu se întemeiază pe această bază fragilă și foarte discutabilă; meritul lui Lombroso este, că a demonstrat importanța condițiilor fizice a criminalilor și că a cerut, în numele științei, reforma pedepsirei delictelor. El a cerut să se ia măsuri de siguranță socială față de o categorie de indivizi cari nu pot să se adapteze mediului, din cauza unei organizațiuni care îi fac incapabili la acosta.

Cercetările științifice ale lui Lombroso nu sunt întreprinse, dupe cum mulți își închipuie, cu scop de a micșora penalitatea, ci, din contră, pentru a reclama, într'un scop de protecție socială, izolarea perpetuă a făcătorilor de rele, a recidiviștilor în special.

În ceea ce privește însă, tipul criminal, Lombroso a procedat într'un mod puțin științific. El a luat, amestecat și la întâmplare, fără nici o alegere, toate caracterele anatomice, patologice, fiziologice și teratologice pe cari le prezintă un număr mai mult sau mai puțin mare de indivizi, a întrebuințat pe urmă metoda mediilor și a seriilor și, ast-fel, a ajuns să scotească din seria studiată și din toate aceste elemente disparate, faimosul arlequin cunoscut sub numele de *tipul criminal născut*. Și nu e destul atât: chiar reunind toate aceste caractere, el nu a reușit a le găsi de cât la 40 din 100 de criminali, și din această minoritate el a făcut lege!

De sigur, totalitatea semnelor caracteristice ale tipului criminal al lui Lombroso, este cât se poate de impozantă și considerabilă; dar această abundență, această profuziune de caractere nu are alt scop, de cât să ascundă slăbiciunea și puțină importanță a fie-cărui caracter, luat în particular.

Nu e nici unul din caracterele pe care Lombroso zice, că tipul criminal le presintă, care să nu fi fost combătut și a cărei valoare să nu fi fost contestată.

Să examinăm pe rând aceste caractere.

* * *

S'a dis de mult, că omul este o inteligență servită de organe; inteli-

gența nu este însă, de cât rezultanta activității creierului. Creerul fiind instrumentul activității psihice, organul facultăților afective, al tendințelor și al inclinațiilor, antropologii s'au adresat natural la el, pentru a căuta și a găsi expresiunea intimă a modului de a fi a unui individ. Tot ast-fel a făcut și Lombroso, el a căutat mai întâiu se găsească caracterele deosebite pe cari le prezintă craniul și creerul criminalilor, căci creerul, fiind sediul sentimentelor și instinctelor, determină faptele și tot el, fiind sediul inteligenței, asigură și dirige executarea.

Cu toate acestea, nici unul din caracterele distinctive pe cari el le-a găsit la criminali nu s'au confirmat de cei ce s'au ocupat cu această chestiune.

Așa, în ceea ce privește capacitatea craniică, nu există nici cea mai mică concordanță între cifrele diferiților observatori, și contradicțiile apar îndată ce se compară datele autorilor.

Pe când Lombroso găsește microcefalia frecventă la criminali, Heger și Bardier găsește capacitatea craniică a criminalilor superioară mediei, iar Rank și alții o găsește egală.

În realitate, nu există nici o anomalie constantă în capacitatea craniică a criminalilor. Câte-va cazuri izolate de tipuri anormale nu pôte constitui o adevărată atipie. Din mii de măsurători antropometrice ce am făcut, am văzut că volumul craniului marelui majorității a criminalilor nu diferă de loc de acela al necriminalilor.

Aceleași divergențe și contradicții există și aceleași concluziuni se pot trage pentru toate felurile de măsurători craniice ce s'au făcut.

Mulți autori cred, împreună cu Lombroso, că caracteristica craniului criminalilor ar fi dezvoltarea superioară a regiunii occipito-parietale (adică dezvoltarea părții instinctive și reflexe) și micșorarea părții frontale, unde ar fi sediul inteligenței. Un alt număr de autori au găsit rezultate inverse.

Adevărul este că, până acum, nu s'a probat că gradul de inteligență depinde de dezvoltarea lobilor frontali și e foarte îndoios lucru dacă se pôte trage concluziuni, ori cât de puțin sigure, asupra organizării cerebrale, după conformația oșelor craniului.

Fiziologia creierului n'a ajuns până aici de a localiza facultățile intelectuale. După un mare număr de autori (Munk, Goltz, Meynert, Wundt) inteligența nu pôte avea un sediu special în creier, pentru că ea rezultă din activitatea tuturor părților cerebrale și se găsește pe totă întinderea suprafeței creierului. Este dar peste putință ca să se judece despre calitățile morale și intelectuale ale unui individ, după dimensiunile diferitelor regiuni ale creierului său.

În ceea ce privește că criminalii au maxilarul foarte dezvoltat și că forma maxilarului ar fi un semn al criminalității, ni se pare și mai absurd.

Marea majoritate a deținuților au maxilarul mijlociu, ca toată lumea.

Dacă ar trebui să judecăm moralitatea unui om după acest caracter, atunci de ce să nu admitem opinia lui Albrecht care a demonstrat, la primul congres de Antropologie criminală, prin examinarea comparativă a dinților omului și ai animalelor, că criminalul reprezintă omul normal, pe când omul onest este un anormal?

Diformitățile craniului de orî-ce natură, din cari Lombroso a făcut un nou caracter al criminalului născut, se întîlnesc în adevăr dese-orî la criminali, dar nici ele n'au absolut nici un rol în etiologia degenerărei lor morale. Acestea sunt accidente patologice cari merită toată atențiunea, dar cari se întîlnesc foarte des la omenii cei mai onești, pe când cei mai răi criminali au craniurile cele mai armonice. După cum se știe, craniurile lui Kant și Bichat erau asimetrice și Virchow a putut dice că „un craniu diformat nu e însoțit fatal de o turburare intelectuală, pentru că să formează compensații cari restabilesc echilibrul». De altă parte, Joly dice, cu foarte multă dreptate, că, «cu cât se studiază craniul, cu atât se găsește că el e la toată lumea un organ foarte asimetric. Prin urmare, se poate conchide că craniul și creierul criminalilor riscă să fie asimetrici, pentru că acesta e un risc comun pentru toate craniurile și pentru toți creierii umanității.»

* * *

De la craniu s'a trecut fatal la creier, și s'a căutat ca din volumul și din greutatea creierului să se facă un semn caracteristic al criminalității.

Acăsta nu se poate, pentru următoarele motive :

1-ii. Chiar la indivizii cari nu sunt criminali, greutatea creierului prezintă variațiuni considerabile : în perioada celei mai desăvârșite dezvoltări fiziologice s'a găsit că greutatea medie a creierului ar fi de 1.421 grame la bărbați și 1.264 grame la femei, deosebirea însă, între extreme, poate merge pînă la 600 grame.

2-lea. La alienați s'a găsit dese-orî creieri de o greutate superioară mediei normale ; mai mulți creieri de alienați au cântărit pînă la 1.700 grame.

3-lea. Greutatea absolută a creierului n'are multă valoare în raporturile dintre masa encefalică și fenomenele psico-motoare, ci are mult mai multă valoare greutatea proporțională a hemisferelor și a diferiților lor lobi.

4-lea. Chiar din greutatea hemisferelor nu se poate aprecia valoarea intelectuală a unui individ, căci acesta depinde mai cu seamă de numărul și de calitatea celulelor, de bogăția anostomoselor și a rețelei ce o formează, de dezvoltarea circonvoluțiunilor, adică de suprafața creierului și prin urmare de cantitatea substanței cenușii care o acoperă. Topinard, observând că creierii voluminoși au mai puține circonvoluțiuni, iar cei

mică mai multe, dice : « natura are două proceduri pentru a mări suprafața pe care se întinde substanța cenușie cugetătoare : sau măresce în mod brutal masa creierului, sau plisează în mod delicat suprafața lui. »

Benedict, din Viena, a căutat relațiunile ce pot exista între diferitele regiuni cerebrale și instinctele din care ar naște criminalitatea și, examinând creierii a 12 criminali, ar fi găsit, în cele mai multe, o dedublare a primei circonvoluțiuni frontale. Dupe cercetările făcute de Féré, acesta este o varietate anatomică banală. El a examinat sute de creieri, nu de criminali, și mai la toți a găsit această dedublare a circonvoluțiunei frontale.

* * *

Un lucru netăgăduit, pe care toți observatorii l-au relevat, sunt numeroasele stigmatе de degenerescență cari se găsesc pe corpul criminalilor. Ast-fel, printre cele mai des observate sunt asimetriile feței, urechile deforme, strabismul și alte leziuni oculare, diformații ale maxilarului și anomalii dentare, viciul de conformație ale palatului, asimetriile și diformațiile toracelui, herniile, anomalii ale organelor genitale, pigmentația anormală a pielii, noevi etc.

Dar aceste stigmatе se găsesc mult mai mult la alienați, la epileptici, la idioți. Asemenea se întâlnesc foarte des la oameni normali. Prin urmare, nu se pot considera ca niscă caractere ale criminalității. Este adevărat, că stigmatеle sunt mai numeroase și se observă mai des la recidiviști, dar cine poate judeca, după existența lor, natura criminală a individului ? Ele nu pot servi de cât pentru a aprecia individualitatea criminalului, pentru a-i arăta imperfecțiunile lui fizice și morale, ele constitue semnele unei tare nevropatice ereditare, și, din acest punct de vedere, au importanță în medicina legală ; dar nici odată prezența lor nu va putea autoriza, pe nimeni, de a judeca că individul este un criminal născut.

Ceea ce se observă, în adevăr, des, printre criminali, este marele număr al alienaților. După statisticele antropologilor, mai în toate penitenciarele se găsesc 5—10 la sută alienați. Aceiași proporție o întâlnim și în penitenciarele noastre. Cifrele statisticelor oficiale sunt mult mai mici pentru că administrațiile penitenciarelor au ca principiu ca să tăgăduiască maladiile mintale la deținuți, din cauză că le consideră tot-d'a-una ca simulate. Cauzele acestor turburări mintale la alienați sunt tarele ereditare, degenerescența. De asemenea mulți din criminali sunt copii nelegitimi, orfanii, copii părăsiți, cari n-au primit nici o educație, au trăit în medii corupte, au devenit alcoolici și și-au spart dese-ori capul, etc. Printre alienații criminali cei mai mulți au avut traumatisme la cap, au fost alcoolici, sau au avut părinți alcoolici.

Se găsesc printre criminali foarte mulți imbecili și idioți, mulți epileptici larvați sau degenerați ereditari cari, stând mult timp în închisore, devin nebuni incurabili.

La toți acești alienați criminali se găsesc, în cea mai mare parte, caracterele criminalului născut al lui Lombroso.

* * *

Lombroso însă, nu vrea să recunoască că aceștia sunt alienații criminali. El admite că criminalul său născut e un fel de nebun, dar un *ne-bun moral*.

Poate oare exista o *nebie morală*? Cu toții știm, că un centru nervos pentru moralitate nu există, un «simț moral», adică un organ în care calitățile morale să fie localizate nu există, prin urmare, nu poate fi nici o idioție morală. Când se găsește la criminali această lipsă absolută de moralitate, ea nu rezultă dintr-o organizație morbidă a sistemului lor nervos, ci din alte condițiuni ale individualității lor. Sentimentul moral este rezultatul cea mai înaltă a educației activității fizice întregi, este cea mai înaltă funcțiune a organizației mintale și ea este cea d'întâi care suferă, când individualitatea psihică e atinsă. Cel d'întâi simptom al unei turburări mintale este, în cele mai multe cazuri, o slăbire a moralității. Dacă însă, e imposibil de a proba la un individ că, pe lângă absența simțului moral, există și o debilitate mintală sau o turburare psihică, atunci trebuie declarat acest individ sănătos la minte și criminal, chiar când ar prezenta o completă depravație morală.

Nu există maladie mintală constituită numai din lipsa simțului moral și, prin urmare, împreună cu Krafft-Ebing și cu Nicolson, trebuie să recunoștem că criminalul nu e un alienat și că crima nu e un simptom al turburării mintale.

Nu există nici o relațiune între formațiunea craniului și moralitate, între diformațiunile craniene și criminalitate. Acolo unde această relațiune există, e vorba de un caz patologic, de alienație mintală, iar nu de crimă. De aceea nu poate exista o antropologie criminală, în sensul adevărat al cuvântului, de aceea concluziile acestei noi științe trebuie să fie primite cu cea mai mare rezervă.

* * *

S'a descris *fizionomia criminală*, s'a mers și mai departe: s'a descris fizionomia specială a fiecăreia categorii de delincenți, după predominanța boselor frontale, după scosătura arcadelor sprincenilor, după forma nasului, după implantația și abundența părului, după felul bărbei, etc. etc.

Neapărat, nu se poate tăgădui existența unei fisionomii criminale, dar, iarăși, nimic nu e mai absurd de cât de a judeca felul crimei după fisionomia delicuentului.

Se poate dice, că fisionomia este un tablou care resumă ființa umană. Ea ne arată gradul de perfecțiune al formei, gradul de activitate cerebrală, condițiunile generale ale funcționării fiziologice.

Din punct de vedere *estetic*, ea ne arată frumusețea sau urâtenia, după cum trăsurile feței, în întregul lor, sunt armonice sau desarmone; din punct de vedere *intelectual*, ea exprimă forța sau slăbiciunea ideatiunei sau a facultăților ce derivă, prin desvoltarea relativă a regiunilor în raport cu focarele cerebrale și prin mai multa sau mai puțină mobilitate a organelor care traduc mai bine *gândirea*, adică a ochilor și a gurei; din punct de vedere *fiziologic*, ea exprimă sau buna funcționare a organismului, sau starea morbidă. De multe-ori trăsurile feței omului suferind, sunt luate drept expresiunea viciului culpabil sau pe punctul de a deveni culpabil.

Din punct de vedere *moral* însă, caracterele fisionomiei sunt foarte fugitive, mai tot-d'a-una ascunse sau prefăcute. Dacă ochiul este în adevăr oglinda sufletului, noi nu scim însă să citim în mod limpede în el, pentru că nici odată privirea unui delicuent nu va traduce în mod sigur speța crimei care a comis-o, de și se poate citi multe alte lucruri asupra caracterului său.

E o mare greșală de a te lua după fisionomia deținuților pentru a judeca pe aceea a criminalilor liberi, pentru că cei d'întîi capătă în închisoare o fisionomie uniformă, care exprimă plictisul, neîncredere, indiferență. Cea mai mică schimbare, în fisionomia lor, când ies din închisoare, îi fac de necunoscut; de aceea noua metodă a semnalimentelor antropometrice, pe care am introdus-o și la noi cu mari jertfe și pe care o mențin și cu mai mari lupte, este foarte prețioasă pentru recunoșterea recidiviștilor.

Fisionomia criminalilor este un caracter cu totul nesigur și nu merită nici o încredere. Criminalul 'și schimbă mimica ca și comedianul; sunt numeroase exemple de mari criminali, ale căror fisionomii, foarte simpatice, nu respiră de cât candorea și inocența. Fisionomia nu dă nici un indiciu pentru a judeca, în mod sigur, despre valoarea morală a omului, prin urmare, ea nu poate avea nici o valoare științifică în antropologia criminală. Fisionomia însă joacă un rol foarte important pentru diagnostic și prognostic, numai la alienați.

* * *

Ce să mai zic despre atâtea alte caractere cu care Lombroso înzestră tipul său criminal? Pentru a se vedea cât sunt de puțin serioase, e destul

să arăt, în trecăt, dezacordul ce există chiar între adepții școlii lui Lombroso asupra acestor caractere.

Așa, pentru Lombroso, criminalul este înalt și greț, pentru Virgilio, în Italia și pentru Thomson, în Anglia, el nu e nici înalt, nici greț.

După antropologii italieni, criminalul este mai mult brun de cât blond, după antropologii din Germania și Suedia e mai mult blond de cât brun.

După Ferri, omucidul are brațul mai lung în Piemont, Venetia, Emilia, Romania, Calabria; îl are mai scurt în Lombardia și Sicilia și mai scurt încă în Marcia și Napolitană.

După Lombroso, rău-făcătorii s'ar distinge prin lipsa sensibilității de durere și prin disvulnerabilitate.

Cei-l'alți autori recunosc, din contra, că toți criminalii sunt nisce lași. Laurent afirmă, că în timp de doi ani cât a fost intern la infirmeria centrală a închisorilor din Franța, a vădut operându-se o mulțime de rău-făcători din cari unii erau omoritori celebrii; ei bine, ȳice el, dacă se compară cu ceea ce se petrece la cele-lalte spitale, contrastul este izbitor. Nu'și pȳte face nimeni ideie de frica care coprinde pe aceste brute lașe numai când li se amintescă că trebuie să fie operați. La vederea bisturiului său al fierului-roșu, fruntea li se acoperă de sudore, sunt coprinși de o tremurătură invincibilă și ȳipă de ridică spitalul în sus.

Aceleași divergenți există și în ceea ce privesc inteligența criminalilor. Cei mai mulți îi consideră în general ca spirite debile și incapabile, și cu toate acestea nimeni nu a contraȳis, la ultimul congres din Stockholm, pe D-rul Silgestrȳm când acesta a ȳis: «că, în ceea ce privesc metodele de instrucție, nu e nici o deosebire între prizonier și or-ce alt individ de acelaș grad de instrucție». Iar confesorul închisȳrei din Ahlberg, ȳicea asemenea: «E vorba mai mult de a îndrepta voința deȳinutului de cât de a-i desvolta inteligența, la cei mai mulți dintre ei, și mai cu sȳmă la hoȳi, inteligența le este destul de bună; simȳul moral este acela care e pervertit».

* * *

Contradicȳiile acestea în ceea ce privesc tipul criminal al lui Lombroso se explică foarte ușor.

Pentru ca să poȳi să afirmi că există abateri de la condiȳiile normale, e, natural, indispensabil să ai de mai d'inaute cunoșcinȳi sigure și precise asupra acestor condiȳiuni normale. Ei bine, tocmai aceste cunoșcinȳi ne lipsesc. Cine a descoperit până acum mediile absolut netăgăduite ale capacităȳei craniene, ale greutatei creierului, ale taliei? Cine cunoșce, în mod exact, diferitele moduri de sensibilitate în condiȳiuni normale?

În ceea ce privește caracterele psihice, documentele și datele sunt și mai insuficiente. Cu sistemul întrebuițat de Lombroso poți să descoperi la rău-făcători caracterele cele mai deosebite, cele mai disparate, cele mai contrazicătoare. Îi vei găsi când lași, când curagioși, când religioși, când necredincioși, când îndrăzneți, când circumspecți. Dar acesta înseamnă că ai găsit tipul eriminalului?

Ceea ce face și mai greu și mai nesigur caracterizarea criminalilor e faptul că însăși noțiunea criminalului e absolut vagă și nehotărâtă. Așa, de exemplu, când comparăm creerul unui criminal cu acela al unui individ pe care îl considerăm ca un tip normal, suntem noi ore siguri, că acest creer tip nu ar aparține unui alt criminal mai îndemânatec și cu mai mult noroc?

Omul onest, după scôla antropologiei criminale, este acela care n'a omorât și n'a furat nicî odată.

Dar câte crime nu rămân nedescoperite! Câte infanticide, câte avorturi descoperă ore justiția, din miile carî se comit? Și pe lângă aceste crime nedescoperite, câte alte infracțiuni grave în contra moralei nu sunt carî nu cad sub aplicarea legilor și nu se descoperă saŭ nu voesc să le descopere nimeni!

Câți ômenî nu sunt onești, pentru că le-au lipsit ocasiunea de a face rău, saŭ pentru că au știut să-și ascundă crimele și să evite ori-ce conflict cu justiția!

E în adevăr banal și trist în același timp, că mulți mizerabili carî calcă dîlnic în picioare drepturile semenilor lor, nu trăesc nicî în închisorî, nicî în ocne. Ceî mai mulți posedă în personagiî virtuose, și sunt ceî mai onorați în lumea bogată a salónelor.

Iată ceea ce face foarte anevoioasă aplicarea principiilor antropologiei la studiul criminalilor. Când în adevăr, voescî să cauți caracterele carî deosebesc pe aceștia... de *cei-l'alți*, trebuie să-ți închipuî că acești *cei-l'alți* răspund unui tip uniform sub denumirea de ômenî onești.

Dar ore, câți preținși ômenî onești, nu sunt pungași mult mai demni de lanțuri, de cît mulți mizerabili carî zac prin pușcăriî.

Câți violenți condamnați nu sunt nevinovați, și iarăși câți ômenî pacienici liberi, nu sunt nisce pungași hipocriți!

E greu, e foarte greu să se precizeze în mod categoric noțiunea omului onest și aceia a criminalului.

Omul criminal și omul onest nu constituie două categorii absolut deosebite, fără nicî un punct de contact, fără nicî o apropiere.

Criminalul nu este o ființă a parte în umanitate. Tot omul are pasiuni, inclinări, instincte, carî pot să-l ducă la crimă. Dacă eșeptăm naturile de căror perversitate depinde de un viciu de organizație, de o maladie, se pôte zice, că criminalul nu se deosebesc de omul virtuos de cît prin aceea că n'a știut să-și stăpînescă pasiunile sale.

Grupul criminalilor este dar în mod fatal foarte eterogen. În el se găsește bogați și săraci, savanți și ignorați, inteligenți și imbecili, voinici și slabi, și acesta explică pentru ce se pot găsi printre criminalii naturale cele mai deosebite, caracterele cele mai opuse, și acesta arată pentru ce e peste putință, pentru ce e o muncă zadarnică căutarea și găsirea unor caractere care ar determina tipul criminalului.

* * *

Din aceste cauze, erorea pe care o comite Lombroso, atribuind cauza crimei organismului, o comite și aceia care susțin, că crimele au originea în defectuositatea sa în nedreptatea organizării economice a societății. Acesta o arată în mod admirabil Garofalo :

Dacă, în adevăr, mizeria claselor muncitoare ar fi unica cauză a crimei întreb : cum se face atunci, că muncitorii, fie de la țară, fie de la orașe, sunt și ei expuși la agresiuni criminale de tot soiul ? Cum se face atunci, că în clasele sărace, crimele pasionale, crimele contra persoanelor, sunt mult mai numeroase de cât crimele contra proprietății ?

Fără îndoială, sărăcia, sărăcia absolută dacă voiți, există, dar cum printre cauzele ei e, dese ori, lipsa de curaj și de activitate, tot așa ea e însoțită de un fel de apatie, care nu cere alt-ceva de cât conservarea existenței animale. Ceea ce rezultă din sărăcie e cerșetoria, sunt furturile mici de obiecte alimentare, nu însă crima, căci această cere tot-d'a-una o oarecare efortare, de care omul sărăcit de sărăcie nu sunt capabil.

Nu atât fomea îndemnă la crimă, cât imposibilitatea de a-și procura stătea plăceri, de care vede că se bucură favoriștii norocului ; în orașe mai cu seamă, omul e perpetuu condamnat la supliciul lui Tantal.

Etalajul nerușinat al bogăției, al luxului, diamantele și aurul expus a vitrine, propaganda atroce a criminalității, ce se face de acele ziare, care și măresc zilnic tiragiul prin descrierea detaliată a crimelor săvârșite sau inventate, contribuie mult mai mult la săvârșirea crimei, de cât mizeria, de cât fomea.

Și nu numai cei din clasele sărace sunt împinși ast-fel la crimă. Trebuințele sunt relative cu dorințele și acestea cu condiția specială a individului. După cum acel care lucră cu brațele, pentru un modest salariu, se simte sărac față de stăpînul său, tot așa micul proprietar se simte sărac față de marele proprietar, scriitorul față de șeful său de birou. Și cu cât te urci pe scara socială, cu atât splendoarea bogăției aceluia care ocupă un loc mai superior aluia, umbrește pe a acestuia din urmă. Acela care are un milion capital, e invidios pe acela care are un milion venit.

Și după cum această cupiditate poate împinge pe țeran să fure lemne din pădure, tot așa ea poate împinge pe arendaș să înșele pe proprietar,

pe contabil să falsifice registrele, pe comerciant să facă bancrută fraudulôsă, pe bogătaş să falsifice testamentul unui milionar.

Este adevărat că furtul, modul cel mai brutal de atentat la proprietate, este mai răspândit în clasele sărace ale societăţei, dar el este contrabalansat de falşurile, de bancrutele, de concusiunile claselor superiøre. Töte aceste fapte nu sunt de cât varietăţile aceluiaş delict, nu sunt de cât formele diferite, apropiate la diferitele condiţiuni sociale, în carî pasiunea cupidităţei, împinsă la acelaş grad, se manifestă în acelaş mod; nu sunt de cât efectele aceleiaş lipse de educaţiune morală. Şi acest lucru îl caracteriséză de minune limbagiul popular, care dă acelaş epitet de *hoş* şi nenorocitului care fură o pâine şi casierului care fuge cu banii statuii şi comerciantului care face bancrută fraudulôsă sau contrabandă, şi primarului, magistratului, ministrului, carî vënd justiţia sau favorurile statului.

Prin urmare, crima nu este atât rezultatul distribuţiunei neegale a bunurilor naturale, ci e mai cu sémă rezultatul imensei disproporţii care există între dorinţe şi mijlocele de a le satisface,—lucru care se găsesce în töte straturile societăţei.

Când organizaţia justiţiei ar fi aşa, în cât speranţa de a comite crime fără să fie descoperit şi fără să fie pedepsit ar lipsi, când neonestitatea n'ar mai produce căştiguri, delictul ar înceta de a mai fi făptuit de ömeni imorali, a căror rasă se găsesce amestecată în töte c'asele societăţei, în proporţii apröpe egale.

Fără îndoială, mizeria e o pedică pentru buna educaţie, şi lipsa de educaţie împedecă dezvoltarea moralităţei—ea însă nu e izvorul fatal al crimei. Mizeria nu produce în corpul social un efect analog cu acela al trichinei sau al microbului care, introdus accidental într'un organism sănătos, îl corupe, îl distruge. Nu. Dar mizeria se pöte compara cu vântul rece sau cu locuinţa umedă, care accelereză manifestarea ftiziei ereditare, se pöte asemëna cu o sforţare sau cu o emoţiune, care produce prematur ruptura unei artere. Lipsind asemenea circumstanţe, individul tot ar fi murit, pöte, de ftizie sau anevrism, dar după câţiva ani.

* * *

Adevărul este, după cum am şis la început, că orî-ce infracţiune, ca şi orî-ce acţiune omenescă în general, e rezultatul fatal a două grupe de factori: de o parte individualitatea *inăscută* sau *dobândită* a culpabilului, de altă parte circumstanţele exterioøre, carî însoţesc săvêşirea delictului.

Antropologia criminală până acum n'a făcut de cât a confirmat acest fapt, consacrat printr'o förte lungă experienţă.

Neapărat că nu se poate lupta contra crimei de cât prin o acțiune pozitivă asupra factorilor cari contribuie la nascerea ei. Acastă acțiune trebuie dar să fie îndreptată, în primul loc, *contra circumstanțelor exterioare*, sub influența cărora autorul se găsea în momentul comiterii crimei, adică, *contra cauzelor sociale* ale infracțiunii.

Determinarea însă, a acestor cauze în mod mai precis, nu intră în atribuțiile antropologiei criminale, ci în ale *sociologiei* criminale, a cărei importanță temelie nu poate fi de cât *statistica* criminală. Prin urmare, politica socială ne poate oferi mijlocul cel mai important de a lupta contra crimei, atât cât ea este o manifestare socială.

Acțiunea asupra factorilor crimei poate fi îndreptată, în al doilea loc, *contra individualității* în parte înăscută, în parte dobândită a delinquentului. Dar și aci determinarea acestor cauze individuale ale crimei, ca și cercetarea circumstanțelor cari au determinat pe autorul său a o comite, ies, în parte, din domeniul antropologiei criminale.

În adevăr, individualitatea autorului, în momentul actului, este, la rîndul ei, determinată de trecutul autorului, care a adus acestei individualități schimbări decisive. Alimentarea copilului în timpul primilor ani, ai vieții sale, educațiunea lui la școală și acasă, toate impresiunile primite, tot ceea ce l-a înconjurat din ziua născerii sale, determină aptitudinile sale înăscute, le împiedică sau le dezvoltă.

Mai mult chiar de cât evenimentele neasceptate, or-cât de importante și ori-cât de hotărîtoare pot fi ele, micile incidente ale vieții de tota ziua, continuu repetate, las urme după ele. Individualitatea criminalului în momentul actului este dar rezultatul atât al dispozițiilor sale înăscute cât și, *mai cu seamă*, al modului său de viață. Și fiind-că raporturile sociale au o importanță decisivă asupra modului de viață al individului, prin urmare, și din acest punct de vedere, tot politica socială e chemată să combată crima.

Circumstanțele sociale determină dar mersul criminalității dintr'un în-treit punct de vedere :

a) Ele lucrăză asupra strămoșilor criminalilor cari, din cauza condițiilor economice, pot fi sleiți, bolnavi, bețivi și dau ast-fel nascere la copii degenerați.

b) Ele determină dezvoltarea corporală și intelectuală a autorului crimei, adică individualitatea lui dobândită.

c) Ele exercităză influența lor în momentul acțiunii.

Rolul antropologiei criminale trebuie să fie prin urmare *modest*. Constatările sale anatomice și fiziologice n'au de cât o forțe restrânsă importanță. Omul pe care ea îl examinăză, ar fi lucrat alt-fel, în momentul actului, dacă s'ar fi găsit în alte circumstanțe; el ar fi fost altul, dacă alte influențe ar fi lucrat asupra vieții sale; el ar fi venit în lume cu totul altul, dacă alte circumstanțe ar fi dirijat viața părinților săi.

« *Mediul social este*, — dupe cum cu foarte multă dreptate a zis Lacasagne la congresul de antropologie din Roma, — *bulionul de cultură al criminalității, microbul este criminalul, un element care n'are importanță de cât în ziua în care găsește bulionul pe care 'l face să fermenteze.* »

Antropologia criminală trebuie deci, subordonată sociologiei criminale.

* * *

Omul nu e dar atât de liber, atât de stăpân pe personalitatea sa, după cum se pretinde. El n'are asupra mijlocului în care trăește de cât o foarte mică influență, pe când acest mijloc are asupra lui, subțiri mișcări de formă și în fie-care moment, influența cea mai considerabilă.

Cu toate acestea, omului tot îi rămâne o putere de reacțiune îndestulătoare, pentru a-și asigura nevoile, pentru a realiza tot ceea ce știe despre scopul creațiunii lui, pentru a trăi pentru el și pentru speța lui. Omului îi rămâne atâta *liber-arbitru*, atâta spontaneitate cât îi trebuie pentru a se conduce pe calea aceea care îi asigură lui și a lor săi o mai bună conservare, adică pe calea care duce la traiul în societate. Omul are noțiunea binelui și răului, pe care creierul său i-o dă, atât în interesul său propriu, cât și în al societății căreia aparține. Această noțiune nu este separată de inteligență, ea este ceea ce numim *conștiință*, conștiința care după Schopenhauer, se descompune în mai multe elemente: în temerea de oameni, în temeri religioase, în vanitate și în obiceiuri.

Ceea ce se numește *voință* nu este dar de cât o simplă modalitate a inteligenței care, după cum înțelege utilitatea faptelor, așa le conduce, într'un sens sau altul, fără intervenirea nici unei facultăți care să fie capabilă să domine sau să anihileze rațiunea. — Voesc pentru că am un motiv ca să voesc, — prin urmare rațiunea e de ajuns ca să mă determine în executarea unui fapt. Aprecierea foloselilor ce îi aduce actele pe care le săvârșește, este o necesitate pentru om, și această facultate, inerentă organizării lui cerebrale, îi dă o libertate relativă în mediul influențelor care provoacă impresiunea, care descăpătă centrul incitator.

Cu mijloacele lui limitate de apreciere, omul a înțeles îndată nevoia legilor convenționale pe care și le-a impus singur. El a creat Morala pentru indivizi, Dreptul pentru societate și ceea ce el a stabilit cu reducere a libertate, poate să o păzească tot cu aceeași libertate. Prin urmare, *a face bine* există alături cu *a face rău*, crima sași delictul alături de onestitate.

Mediul social influențează, în adevăr, dese-ori asupra individului pentru a călca morala, legile stabilite și necesare traiului în comun, dar tot societatea, prin exigențele ei, prin mijloacele de rezistență puse la dispoziția fie-căruia, îi dă omului puterea de a rezista, de a lupta contra inclinațiunilor rele, contra influențelor dezastrușe.

Prin educație și cultură, societatea dă unora puterea să reziste oricărei tentațiuni; prin dezvoltarea sentimentului de onoare, de demnitate, prin crearea nevoei de stima și considerațiunea publică, prin tema *de ceia ce va zice lumea*, societatea dă altora puterea de a se opri pe panta fatală, iar asupra acelor la care educația și cultura nu a pătruns încă, la care traiul în comun n'a desecpat încă acea parte a conștiinței care se numește *frica de opiniunea publică*; asupra acestora, care constituie imensa majoritate, societatea lucrăză prin o serie de proceduri întemeiate pe intimidare, proceduri a căror totalitate constituie ceia ce se numește *repreziunea penală*.

De o parte mediul social, instinctele sale individuale împing pe om la crimă sau la delict, de altă parte tot societatea îi vine în ajutor, îi dă forțe de rezistență, arătându-i că comițând crime va fi lovit în bunurile sale, în libertatea sa, în viața sa, adică tocmai în acele instincte pe care el caută să și le satisfacă. Și ast-fel omul cel mai slab, cel mai pervers, *atâta timp cât inteligența îi e intactă*, poate găsi în aceeași societate sprijinul de a rezista inclinațiunilor la crime și delict. Prin urmare, puțința de a fi pedepsit, existența penalității, face pe om capabil să reziste influențelor rele, atât ale mediului cât și ale propriului său organism. Fără penalitate, adică fără intimidare, perversul n'ar avea nici un ajutor în lupta contra preverșității sale și n'ar putea de cât să se supună acesteia. Pentru că sunt pedepse, există o responsabilitate.

Sunt în adevăr ființe care nu se intimidăză, care bravăză penalitatea cu care societatea îi amenință,—probă crimele și delicturile ce să săvârșesc.

Pentru acesta trebuie ore să se agraveze mijlocele de intimidare, penalitatea să devie mai barbară? Nici de cum. Legea penală este făcută pentru media oamenilor, iar nu pentru excepțiuni. Aci intră însă în joc rolul politiceii sociale.

Faptul că mijlocele de intimidare nu sunt suficiente pentru un număr de oameni, acesta probăză că mediul, fie social fie individual, care îi împinge la crimă, este mai puternic pentru ei, de cât temă de pedepsă. Ei bine, acest mediu trebuie studiat, acest mediu trebuie însănoșit. o operă de *higienă socială* trebuie îndeplinită de acui însărcinați cu conducerea societății.

* * *

Până atunci însă, ceea ce trebuie este ca procedul de intimidare să fie cu atât mai energic cu cât individul, a căruia inteligență este intactă, a fost mai slab pentru a se stăpâni, cu cât el a avut să lupte contra unor inclinațiuni mai rele, contra unor tentațiuni mai puternice. Neapărat, din punct de vedere pur moral, acesta e revoltător, pentru că tocmai acest criminal e mai puțin culpabil și prin urmare, trebuie să fie mai pu-

țin pedepsit. Acesta este chiar teza care dăruie se susține înaintea justiției și a cărei valoare e incontestabilă din punctul de vedere individual sau moral.

Din punct de vedere social însă, pentru ca represiunea penală să serve în adevăr ca mijloc de intimidare, ca mijloc capabil de a opri pe individul ce ar fi tentat de a comite o crimă, trebuie, din contra, ca tocmai în asemenea cazuri pedepsa să fie exemplară.

Omul nu există de cât ca membru al unei societăți, mică sau mare. Individul izolat, independent, liber de oricare legătură socială, nu există de cât în concepțiile filosofilor sau în ficțiunile poezilor. Pretutineni unde e un om, există o societate, o familie cel puțin, și omul nu poate să se izoleze de ea fără să dispară repede. Orice organism viu este compus, asemenea, din elemente mai simple, din celule, care toate au viața lor proprie și independentă în ore-care măsură, toate însă sunt condamnate la o moarte mai mult sau mai puțin repede, îndată ce organismul se descompune. Acestea sunt elemente care, în realitate, nu există de cât ca părți ale unui organism mai complicat, dar care n'au viață prin ele însăși. E tot așa cu societatea și individul. Societatea este compusă din indiviți, dupe cum corpul este compus din celule, dar individul ca și celula nu pot trăi de cât în stare de agregare, de societate. Omul nu poate dar să fie considerat de cât ca *membru al corpului social*.

Dacă dar, omul nu există de cât ca membru al corpului social, urmază de la sine, că el trebuie să sufere toate cerințele societății, dupe cum el îi primește toate foloșele — și dacă interesul acestei societăți nu poate să se acomodeze cu concilierea gradului de pedeapsă dupe gradul de responsabilitate morală, atunci, oricât de dureros ar fi acesta pentru sentimentele noastre de generosități și de justiție, trebuie să ne supunem, trebuie să lucrăm așa cum interesul social reclamă.

Să ilustrez cu un exemplu această teorie care, la prima vedere, poate să pară barocă.

Iată un om, un nenorocit, eșit din clasa cea mai de jos a societății, căruia i-a lipsit totul de la naștere, atât educațiunea morală și instrucțiunea cât și pâinea de toate zilele; rău născut, mediul l'a depravat și mai mult. Intr-o zi bravează pedepsa care scie foarte bine că l'a așteptă și comite o crimă.

Neapărat, acest nenorocit e de o mie de ori mai scuizabil de cât un altul care a putut primi și educație și instrucție, care a avut și mijloace de trai.

Dar nu e el singur în această situație, sunt mii alții care, de și în aceeași situație, numai frica pedepselor ce scie că l'a așteptă i-au putut reține de la crimă. Ei bine, dacă acum, cedând sentimentelor morale, s'ar da o pedeapsă ușoară, așa cum merită, acestui om, ar mai îndeplini penalitatea rolul de intimidare, în virtutea căria numai există?

N'ar fi societatea amenințată imediat de mii de asemenea crime, din partea aceloră carii sunt în aceeași situație și pe cari numai frica de grave pedepse, i-au putut face să reziste tentațiunilor la crime?

Nu e dar de un interes grav social, de a pedepsi pe acest nenorocit în mod cât se poate de energic, nu atât pentru fapta ce a comis-o el, ci pentru ca pedeapsa să-și îndeplinască marele ei rol de apărător a societății, față de alte sute și mii de criminali?

De sigur că da, și interesul societății fiind mult mai superior, mult mai mare de cât interesul unui individ, individul trebuie sacrificat pentru salvarea întregii societăți.

Acosta este adevărata responsabilitate, nu morală, dar socială, așa cel puțin cum interesul societății o cere astăzi.

* * *

Criminalitatea este o cestiune mult mai gravă de cât se închipuesce de obicei. Statistica, care adună cifrele, care concentrează suma durerilor sociale provocate de crime, ne arată cât de înspăimântător e acest flagel social. În Europa aproape 20.000 de oameni mor gâtuiți de cei ce atentă la viața sa la punga lor. E un adevărat carnagiu! Sunt legiuni de extorpiști, de orfelini, de bătrini rămași fără resurse, e o lume întreagă care geme de durere, care plinge cu lacrimi de sânge, pe fiu și părintii lor schingiuiți, omorâți de bandiți.

Dușmanul care provacă în societatea modernă această jale, aceste nenorociri, e *criminalul*.

Pentru a lupta contra acestui dușman redutabil, societatea n'a făcut până astăzi alt-ceva de cât a fixat o scară de pedepse, opunând fie-cărui delict o suferință convențională, mai mare sau mai mică, după gradul delictului, suferință care se reduce la detențiunea într-o casă, unde prizonierul, un timp ore-care, este găzduit, hrănit, îmbrăcat și încălzit cu cheltuiala Statului.

După ce anii săi lunile de condamnare trec, delicuentul redevine cetățen liber, ca toți ceilalți, fără ca cine-va să mai aibă chiar dreptul de a-î reaminti crimele sale; se pretinde că el le-a expiat, că el a plătit ceea ce datora Societății, că trebuie de acum înainte considerat ca orest. Adevărul însă este, că criminalul n'a plătit nimic, Statul, din contra, a plătit pentru întreținerea lui, făcând să apese o nouă sarcină pe spinarea contribuabilor. Din punct de vedere moral, criminalul nu s'a amendat, închisorea nu face asemenea minuni, din contra, penitenciarele, așa cum sunt organizate, sunt mai mult adevărate școle unde crimele se învață. Criminalul rămâne ceea ce este, în imensa majoritate a cazurilor mai criminal de cât a fost și, pe d'asupra acest criminal este readus, teafăr, și sănătos, în același mediu în care trăia înainte de condamnarea lui,

pentru ca el să găsească aceleași tentații și aceleași ocaziuni cari l'aă împins pe calea crimei, pentru ca ast-fel, din nou, o nouă crimă să comită. și o nouă cheltuială. Statul să facă pentru întreținerea lui.

Cu criminalii, grație sistemului defectuos de represiune, se petrece întocmai istoria acelor negrii cari, după ce aă fost educați și instruiți în Europa, aă fost readuși în țara lor pentru a'și civiliza compatrioții. Ei bine, acești negrii, preținși civilizați, îndată ce s'aă văd în țara lor și în mijlocul compatrioților lor, aă uitat tot ce aă învățat, aă uitat asemenea educația manierată ce aă primit, și-aă aruncat imediat hainele de pe dênșii și aă fugit prin păduri, redevenind sêlbateci ca și părinții lor, pe cari, cu tôte acestea, nu i-aă cunoscut.

În tocmai același lucru se petrece cu criminalii. Liberați, după terminarea osândei la cari aă fost cendemnați, în același mediu în care aă comis prima crima, ei comit imediat aceeași crimă, pentru a fi din nou închiși, din nou liberați, din nou redeveniți criminali. Și ast-fel numărul recidiviștilor crește în mod înspăimântător.

Acesta este tristul și durerosul rezultat al tuturor măsurilor pe cari, până astă-ăzi, Societatea le-a luat în contra criminalilor.

Și nici nu se pôte să fie alt-fel, pe când, pe de o parte, se declară că scopul pedepsei este *corecțiunea* culpabilului, iar pe de altă parte se stabilește o *măsură fixă* de pedepsă pentru fie-care delict, adică un număr de luni sau de ani de detențiune într-o casă a statului, după terminarea căroră, criminalul este liberat, fără ca cine-va să se mai îngrijescă dacă s'a corectat sau nu; acesta sômônă întocmai cu tratamentul pe care un medic l-ar prescri bolnavului sêu, arătându'i însă d'insainte ziua în care ar trebui să iasă din spital, o fi sau nu o fi vindecat!

Din fericire însă, pe ômenii de sciință nu aă putut să'i lase indiferenți acest flagel social. Același mișcare sciințifică mărôtă care, de câți-va ani, a început în contra maladiilor contagiôse, ce fac atâtea victime în omenire, mișcare în fruntea căreia România e fericită că se găsesce, grație muncii și erudițiunei d-rului Babeș, unul din cei mai distinși creatori ai sciinței microbilor, același mișcare sciințifică a început și contra acestor *macrobi* ai societăței.

Să sperăm, că în curênd, sciința își va spune ultimul cuvênt, și asupra cauzelor criminalității și asupra mijlocelor celor mai eficace de a o combate.

